

5.1 Biblijos motyvai lietuvių kultūroje

1. Perskaitykite tekstą ir susipažinkite su rašytojo Antano Miškinio gyvenimu.

Antanas Miškinis
1905–1983

Antanas Miškinis gimė 1905 metų vasario 11 dieną Juknėnuose. Lietuvių rašytojas, publicistas, vertėjas. 1934 metais baigė Vytauto Didžiojo Humanitarinių mokslų fakultetą. 1932–1942 metais dirbo mokytoju Kaune, 1936–1940 buvo Valstybės radifono literatūrinių laidų vedėjas. Dalyvavo Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos veikloje. Nuo 1944 metų priklausė partizanų Tauro apygardai. Su V. Bazilevičiumi redagavo laikraštį „Laisvės žvalgas“. Poetas buvo bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio prezidiumo narys, su bendraminčiais Jono Kauko slapyvardžiu pasirašė memorandumą Jungtinėms Tautoms. 1948 metais buvo suimtas, kalintas Mordovijos, Olžeraso, Omsko lageriuose. 1956 metais grįžo į Lietuvą be teisės gyventi Vilniuje ir Kaune. Po poros metų teisę gyventi Vilniuje atgavo. Mirė 1983 metų gruodžio 16 dieną Vilniuje.

Pagal „Visuotinę lietuvių enciklopediją“

2. Perskaitykite A. Miškinio eilėraštį ir atsakykite į klausimus.

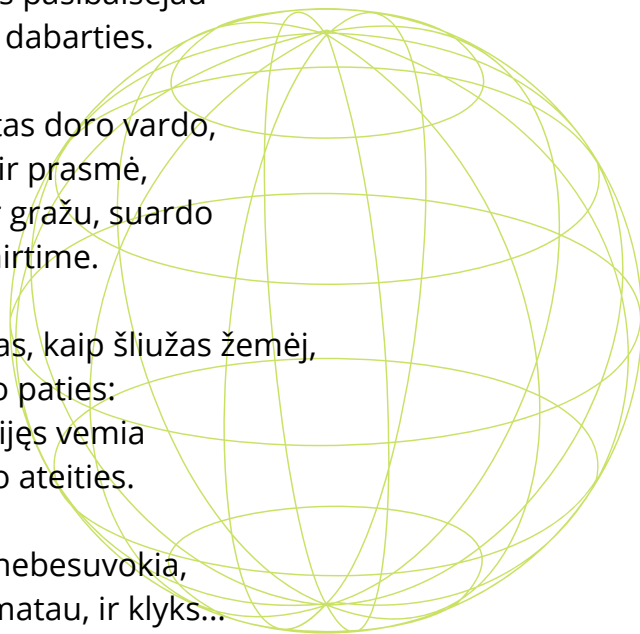
Pasaulis be Dievo

O Dieve, gailestingasis Teisėjau,
Šaukiu tarpu gyvybės ir mirties –
Tu pats matai, kaip aš pasibaisėjau
Nudvasintu pasauliu dabarties.

Pasauliu, kurs nevertas doro vardo,
Nežino, kur jo kelias ir prasmė,
Kurs pats, kas gera ir gražu, suardo
Ir blaškosi baisiam įnirtime.

Žmogus, kaip kirminas, kaip šliužas žemėj,
Gyvena dėl gyvenimo paties:
Čia alkanas, čia apsirijęs vemia
Ir dreba vien dėl savo ateities.

Pats savo paskirties nebesuvokia,
Ir taip dar eis tolyn, matau, ir klyks...
Numiršta – antrądien jau vien tik dvokia
Dar nešvankiau kaip tūlas gyvulys.

5.1 Biblijos motyvai lietuvių kultūroje

Nuo amžinybės pats jis atsisakė
Ir atsisakė nuo kilnių darbų.
O geidžia, kiek aprėpt pajėgia akys,
O godui ir geismams juk nēr ribų...

Tai plėšosi, kol sąnariai sustingsta,
Kol galą atsitiktinai suras:
Prie žemės riša jį tik vien instinktai –
Pasotina jis pilvą ir aistras.

Ar taikstosi tartum po oda erkė...
Ar dar ilgai jis taip aklai klajos?
Bet kartais jis kaip kūdikėlis verkia...
Tat Viešpatie, argi negaila jo?

Šėtonas jį piktais nuodais apriejo,
Aptemdė protą, širdį ir akis...
Tai kas parodys, kur keliai tikrieji,
Tai kas tada jam tiesą pasakys?

Antanas Miškinis

1. Apie ką eilėraštyje kalba A. Miškinis?

2. Kaip poetas apibūdina žmogų?

3. Ar, jūsų manymu, šis eilėraštis vis dar aktualus šiandieniniame pasaulyje? Kodėl?

Atsakymus pagrįskite, pateikite pavyzdžių.

5.1 Biblijos motyvai lietuvių kultūroje

3. Perskaitykite Gabijos Surdokaitės tekstą „Rūpintojėlio siužetas lietuvių liaudies skulptūroje“. Susipažinkite su Rūpintojėliu ir jo istorija.

Rūpintojėlio ikonografinis tipas pirmą kartą pasirodė XIV amžiuje. Sėdinčio ant akmens, susimąščiusio Kristaus paveikslas susiformavo šiaurinės Vokietijos teritorijoje. Vienu pirmųjų šio ikonografinio tipo pavyzdžiu laikoma skulptūra Brunsviko katedroje (XIV a. pab.). Lenkijos dailėje jis pasirodo XV–XVI a. sandūroje ne tik bažnyčiose, bet ir pakelių koplytėlėse.

Liūdinčio ar apmąstančio žmonijos nuodėmes Kristaus scena neminima Biblijoje. Šio siužeto paplitimą galėjo sąlygoti vėlyvųjų viduramžių misticizmas, besivystantis stipria privataus religingumo forma, arba Jėzaus kalėjime kultas. Kita vertus, „apie brandžiųjų viduramžių pabaigą pasikeitė požiūris į mirtį. <...> Lėtai plėtojasi mirties apmąstymas.“

Maždaug XIV a. sėdinčio ant akmens Kristaus atvaizdas atsiranda Kryžiaus kelio stotyse. Tokią pamaldumo formą perima pranciškonai ir bernardinai, su kuriais ikonografinis tipas per Lenkiją galėjo patekti į Lietuvą. Tačiau Rūpintojėlio paplitimui įtakos Lietuvoje galėjo turėti ir dominikonai, platinę Liudviko iš Grenados tekstus, kuriuose apmąstomas Kristaus gyvenimas ir kančia.

XX a. pirmoje pusėje susiformuoja nuomonė, kad Rūpintojėlis yra vienas populiariausių lietuvių liaudies skulptūros siužetų, ypač Žemaitijoje, tačiau, atidžiau panagrinėjus etnografinių ekspedicijų medžiagą, paaiškėja kiek kitokie faktai. Rūpintojėlio ypatingumą sudaro tai, kad jis iki šiolei gyvas lietuvių liaudies mene, o svarbiausia – jame įtaigią išraišką rado tam tikras tautinis antropomorfizmas. Būtent lietuviškas Rūpintojėlis yra sukurtas pagal lietuvių tautos pobūdį ir ryšium su jos tragiška istorija, pilna kentėjimų, vargų, nelaisvės ir priespaudos. Taip vaizduodama Rūpintojėlį, lietuvių tauta vaizdavo ir savo likimą.

Pagal Gabiją Surdokaitę
„Rūpintojėlio siužetas lietuvių liaudies skulptūroje“

5.1 Biblijos motyvai lietuvių kultūroje

3. Remdamiesi tekstu atsakykite į klausimus.

1. Kada pirmą kartą pasirodė ikonografinis Rūpintojėlio tipas?
2. Kokioje šalyje susiformavo Rūpintojėlio paveikslas?
3. Kur galima išvysti Rūpintojėlį?
4. Kaip ir kada Rūpintojėlis pateko į Lietuvą?
5. Naudodamiesi žodynu išsiaiškinkite, ką reiškia žodis *antromorfizmas*.
6. Kuo Rūpintojėlis svarbus lietuvių tautai ir kultūrai?

4. Susipažinkite su *psalmės* terminu. Perskaitytę tekstą apie A. Miškinio „Psalmes“ padiskutuokite, kokie yra pagrindiniai poeto psalmių bruožai.

Psalmė – (gr. *psalmos* – *giesmė*) – judėjų senovinė (biblinė) giesmė, vėliau perimta krikščionių. Yra išlikęs 150–ties psalmių rinkinys, sudarantis Senojo Testamento dalį; jos įeina į krikščionių giedamus ir skaitomus liturginius tekstus; turėjo įtakos pasaulietinei poezijai, pagal jas buvo kuriama muzika.

www.lkz.lt

Už pagalbą pogrindžio rezistentams Antaną Miškinį suėmė ir ištrėmė į sovietinius gulagus. Kalėdamas siaubingomis sąlygomis, poetas ant beržo tošies ir cemento maišų parašė genialų tremties literatūrai priskiriamą eilėraščių ciklą „Psalmės“.

A. Miškinio „Psalmės“ yra įtrauktos į paveldo registrą. Pasak literatūrologės R. Tūtlytės, tai liudijimas apie gražiausius ir baisiausius žmogaus pavidalus: patirties dugną, žmogiškumo branduolio pojūtį, jo stiprumą ir atsparumą, verčiantį išlikti žmogumi. „Tai dokumentai iš paties pragaro. Skausmo išsakymas „Psalmėse“ nėra chaotiškas, palaidas, tik emocija... Jis sudėtas į labai aiškias kolektyvinio atlikimo formas. Tai ir eilėraštis, asmeniška forma, ir malda, rauda, giesmė. Šie žanrai bendruomenėje atliekami kartu.“ – dėsto R. Tūtlytė.

„Psalmės“ daugeliu atveju plito ne rašytiniu būdu – buvo giedamos, dainuojamos, tapo maldomis, giesmėmis. Daugelis tremtinių parsivežė jas išmokę mintinai. „Psalmių“ rankraščiai iki pat Atgimimo tyliai buvo slepiami Miškinių namuose.

Pagal Mindaugą Klusą

„Aukštaitijos dainius po gulagų neatsitiesė – eiliavo banaliai, lyg tyčiotūsi iš pavergėjo“

Ornamentuotos beržo tošies fragmentas. Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija

5.1 Biblijos motyvai lietuvių kultūroje

5. Perskaitykite A. Miškinio eilėraštį „Rūpintojėlis“ iš eilėraščių ciklo „Psalms“ ir atsakykite į klausimus.

Rūpintojėlis

Vieniems – tik stabas tu. Kiti vežiosis,
Puoš muziejus menu iš praeities.
O tu man simbolis kančios didžiosios,
Prisikėlimo, įveiktos mirties.

Tu vis manam regėjime skausmingas,
Kančios vis pilnas, begalinės – tos,
Kuri kaip durtuvas į kūną sminga,
Tolydžio sminga, gelia nuolatos.

Ir nuolatos dėl daugelio dalykų –
Žmogaus menkystės ir baisių klaidų, –
Matai? Jau minios ir Tave paliko –
Ieškot nueina latrų pažadų.

Jos – alkanos; jos šimtąkart apviltos...
Ar išteklių ir laisvę susiras?
Jos blaškos kaip migloj, kaip vėtroj smiltys,
Instinktus tenkindamos ir aistras.

Kas bus, jei vėl apgautos įsisiautės?
Ar išlaikys tat žmogiška širdis?
Ir gobšai paskiri, ir plėšrios tautos
Suiminės, išdavinės, žudys...

Aš – kalinys, aš – tremtinys išsekęs,
Aš išvežtas, išduotas artimų.
Jau gęstančios, o ilgesingos akys
Dar ieško saulės ir gimtų namų.

Vaidenas man, kad miglos išsisklaido...
Drebėdamas, čia užkrėstas drugiu,
Nužemintą, bet gerą ir atlaidų
Iš tolumų nykių tave regiu.

Iš tolumų... Atsiveria arimai,
Daigai ten ima keltis iš vagos.
Tu vis vienodai liūdnas rymai rymai...

Ar taip ir ligi amžių pabaigos?

Ir štai išvystu aš stebuklą didį,
Kai jau gyvent man liko tiek mažai:
Tau ant gražios galvos erškėčiai žydi,
O veidu rieda ašarų lašai...

– Ko tu verki, žiūrėdams į pasaulį,
Ko ašara ant skruostų su krauju?
Juk tu valdai galaktikas ir saules –
Švytėjimus ir katastrofas jų!

– Verkiu, kad mirdamas neverktum tujai
Bei milijonai kaip ir tu kitų –
Visų pažemintųjų, nuskriaustųjų
Visuos žemynuose visų tautų.

Antanas Miškinis

Klausimai

1. Kieno simbolis poetui yra Rūpintojėlis?
2. Raskite ir aptarkite tris bibliinius motyvus.
3. Kaip poetas apibūdina žmones?
4. Ko ilgisi poetas–tremtinys?
5. Ar šis eilėraštis yra monologas, ar dialogas? Atsakymą pagrįskite.

